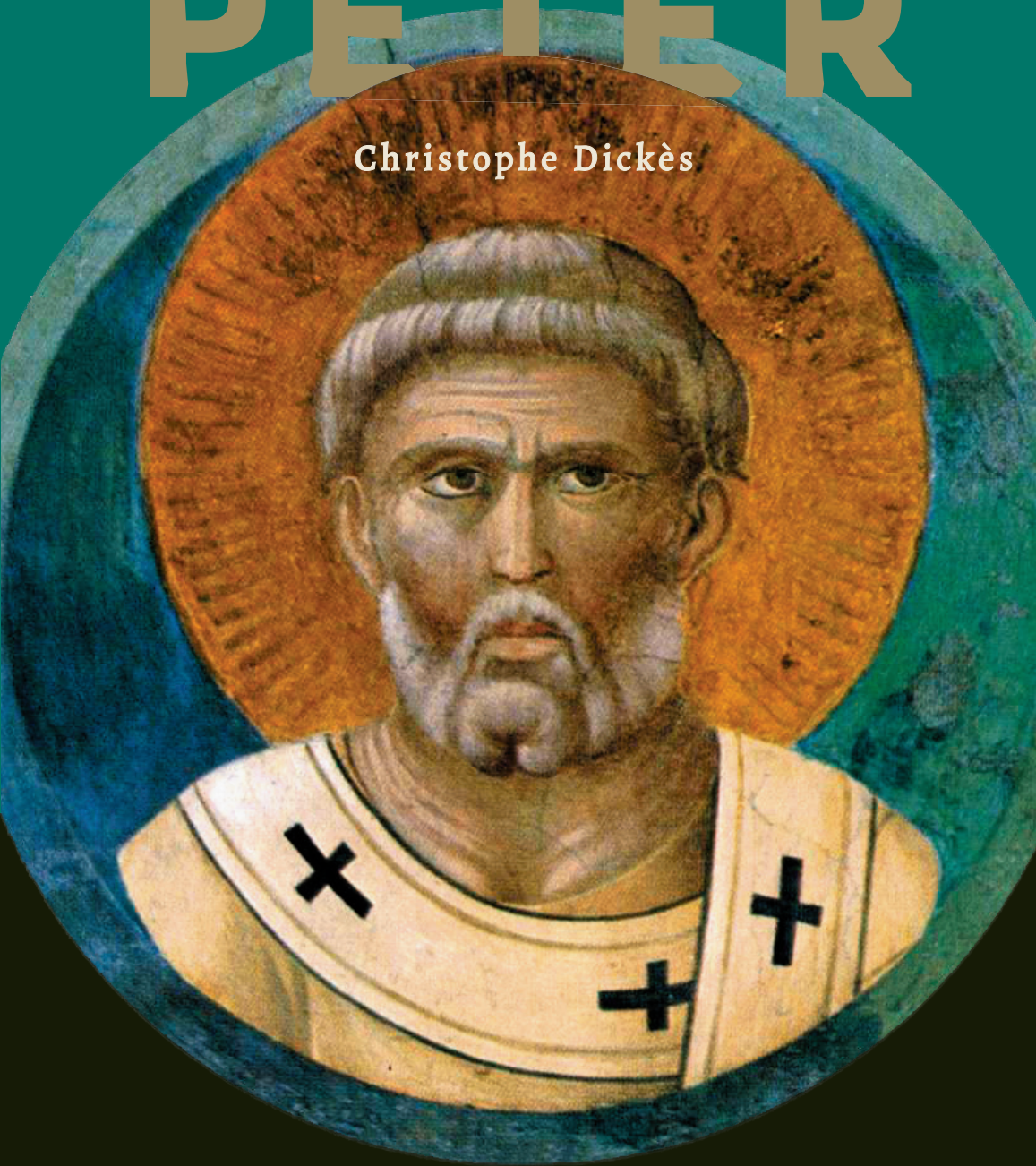

SVETI PETER

Christophe Dickès

Skrivnost in očitnost

Christophe Dickès

SVETI PETER

Skrivnost in očitnost

Prevedel Jaroslav Skrušný

Družina 2024

UVOD

Očitnosti in skrivnosti

Koncem XIX. stoletja se je frančiškanski menih Prosper Viaud podal v mesto Nazaret v Galileji – prav v tisto, v katerem naj bi po Lukovem evangeliju nadangel Gabrijel Mariji oznanil, da bo rodila Božjega Sina.¹ Vodja izkopavanj okrog cerkve Marijinega oznanjenja ni niti slutil, da je na pragu enega največjih arheoloških odkritij svojega časa: Jezusovega tedanjega prebivališča.^a Ko je že nameraval opustiti raziskave na tem področju, ga je eden od služabnikov zaprosil, da bi smel še naprej kopati na mestu, kjer dela dotlej niso rodila nikakršnih sadov. Oče Viaud mu je dovolil, vendar se je sam, razočaran nad zaporednimi neuspehi, raje umaknil in se lotil nekega drugega podviga.² Takole nam opisuje nadaljnje dogodke:

^a Seveda je nemogoče z gotovostjo vedeti, da je ta hiša – pravzaprav bolj votlina – res Jezusovo, Marijino in Jožefovo domovanje. Vendar pa oče Viaud pripominja, da so hišo namerno ohranile in spoštovale vse obsežne gradnje, ki sta se jih lotila cesar Konstantin in njegova mati Helena, da bi ohranila spomin na svete kraje.

Ko sem se zvečer vrnil, je bilo prizorišče povsem spremenjeno. Vsi so mrzlično delali, obrazi so jim žareli. Še preden sem lahko karkoli vprašal, so mi delavci zaklicali: »Oče, kip (...) Pridite pogledat, stvar je čudovita!« Z enim samim skokom sem planil v jamo in se sklonil, da bi si ob pomoči svetilke ogledal znamenito odkritje. Bilo je res: odkopali so kapitel. Zraven je ležal še eden, še napol zakopan, videti je bilo le vrh. (...) Že naslednji dan se je oblikovala procesija, ki je trajala več dni: vsi, kristjani, muslimani, moški, ženske in otroci, vsi so hoteli videti čudovita kapitela.³

Naj bo že romar ali turist, kdorkoli se danes odpravi v mesto Nazaret, lahko občuduje ostanke iz XII. stoletja: pet kapitelov v Arheološkem muzeju, ki meji na baziliko Marijinega oznanjenja.⁴ V hiši iz Jezusovega časa so jih najbrž našli in zakopali križarji po porazu v bitki pri Hattinu (4. julija 1187) ob Tiberijskem jezeru, da bi jih zavarovali pred uničenjem.^b Štirje kapiteli osmerokotne oblike upodabljajo življenja apostolov Petra, Jakoba, Mateja in Tomaža. Peti kapitel je štirioglat in precej obsežnejši: prikazuje povsem novo podobo matere Cerkve, ki svetega Petra vodi za roko, on pa ji ves preplašen sledi. Upodobitev ne dopušča nobenega dvoma: Cerkev vodi Petra, medtem ko ju napadajo z loki in puščicami oboroženi skušnjavski demoni.^{c5} Kretnja okronane ženske lahko na prvi pogled osupne gledalca: mar ni evangelist Matej zapisal: »Jaz pa ti povem: Ti si Peter in na tej skali bom sezidal svojo Cerkev in vrata podzemlja je ne bodo premagala?«⁶ Mar Peter ni skala, na kateri stoji Cerkev, ne pa nekdo, ki se pusti voditi Cerkvi, za povrh celo za roko? Kipar je celoto močno razgibal: Peter z drugo roko dviguje

^b V bitki so se spopadle čete Guya Lusignanskega in Saladina. Poraz kristjanov je Saladinu odprl vrata v Palestino, križarji pa so morali pobegniti iz Nazareta.

^c Po neki drugi razlagi prizora naj bi šlo za Adama, ki ga je Kristus rešil iz pekla. Vendar Peter nastopa kot osrednja figura vseh kipov. Našli so tudi poprsje brez glave, z znamenitimi ključi in podobo Cerkve.

tuniko in s tem gibom prizoru dodaja dinamiko, kot da se morata osebi močno podvizati pred napadi demonov. Dinamiko še poudarja tančica, ki ovija mater Cerkev, se spušča z njene krone in plapolja v vetru: »Pravičnik, ves trd od strahu ob pogledu na grozeče sovražnike, okleva: toda vera oziroma Cerkev ga prime za roko in ga na neki način celo zoper njegovo voljo odvede po Jezusovi poti.«⁷

Drugi kapitel z dvema prizoroma iz Petrovega življenja prikazuje vstajenje Tabite v mestu Jopa, enega od številnih čudežev prvega apostola, o katerem pripovedujejo Apostolska dela.⁸ Drugi prizor je zgodba čudežnega ribolova iz zadnjega poglavja Janezovega evangelija. Medtem ko učenci na Tiberijskem jezeru mečejo mreže, apostol Janez na obali prepozna Jezusa: »Gospod je!« In evangelist nadaljuje: »Ko je Simon Peter slišal, da je Gospod, si je opasal vrhnje oblačilo, ker je bil gol, in se vrgel v jezero,« da bi se pridružil učitelju.⁹

V središču vseh teh upodobitev je Peter: na eni strani prekipava od ljubezni in zaupanja v učitelja, na drugi pa je boječ in cagav, kot namiguje kretnja matere Cerkve na nazaretskem kapitelu. Toda Peter ve, da ga ima Jezus rad, tako kot ima tudi sam rad Kristusa: na lastno pest v njegovem imenu dela čudeže vse do smrti leta 64 v Rimu, v Kaligulovem cirkusu ob Cornelijini poti, ki vodi na *Mons Vaticanus*.

Apostolu Petru pravijo tudi »prvi papež«. Vendar se izraz »papež«, ki izhaja iz grške besede *pappa*, dejansko pojavi šele v tretjem stoletju v anonimnem besedilu z naslovom *Perpetuino in Felicitino trpljenje*.^d Latinska beseda *papa* ali grška *pappa* ima v sebi nekaj ljubečega: označuje očeta skupnosti.¹⁰ Njen izvor pa je v resnici še starejši, saj je izpričana že v Homerjevem delu. Šele v četrtem stoletju so jo začeli uporabljati za zahodne in vzhodne škofe, čeravno ni šlo za uradni naziv. Šele papež Gregor VII.

^d Besedilo pripisujejo škofu po imenu Optat. Perpetuo in Felicitu so skupaj s štirimi prijateljicami leta 203, pod vladavino cesarja Septima Severija, zaradi vere ubili v Kartagini.

v enajstem stoletju odredi, da naziv poslej pripada izključno rimskemu škofu, »ker je edinstven na vsem svetu«. ¹¹

Odkar že več kot petnajst let proučujemo Vatikan v sodobnem času, se nam je sveti Peter prikazal kot očitost in skrivnost hkrati. Kot očitost zato, ker po besedah Matejevega evangelija nastopa kot poglavar Katoliške Cerkve – zavoljo tega je umeznik Giuseppe Cesari na začetku XVII. stoletja dal pod kupolo Petrove bazilike v Rimu v latinščini vklesati znameniti evangelistov že navedeni stavek: »Ti si Peter in na tej skali bom sezidal svojo Cerkev.«^e Toda prvi med apostoli je tudi skrivnost. In res, kdor se potrudi natančno prebrati Novo zavezo, bo odkril, da se Petrovo ime v njej pojavlja malo več kot sto petdesetkrat. ^{f12} To je sicer veliko za evangelijsko pripoved, saj gre za največkrat citiranega apostola, ampak zelo malo za zgodovinarja. Resnična podoba človeka nam je zato le težko dosegljiva. Še zlasti, ker nam nekatere omembe ne pripomorejo kaj prida k spoznavanju – spet druge pa nam, na srečo, odkrivajo temperament in značaj tega ribiča iz Galileje. ¹³ V nasprotju, denimo, s svetim Pavlom, čigar pisma nam nudijo številne podatke o njegovem poreklu, družbenem položaju, potovanjih in srečanjih, nam tovrstnih podrobnosti pri Petru močno primanjkuje. ^g

^e Celoten stavek se glasi: »Jaz pa ti povem: Ti si Peter in na tej skali bom sezidal svojo Cerkev in vrata podzemlja je ne bodo premagala. Dal ti bom ključe nebeškega kraljestva; in karkoli boš zavezal na zemlji, bo zavezano v nebesih« (Mt 16,18-19). Cesari je avtor kantonov za mozaik v kupoli. Položili so jih med letoma 1603 in 1612.

^f Natančno sto štiriinpetdesetkrat, kot Simon nastopa triinštiridesetkrat, kot Simeon – namesto Simon – dvakrat in slednjič kot Cephas ali Kefa šestkrat.

^g Glej Petrovo bibliografijo na koncu knjige. Leta 1968 je Carlo Ghidelli objavil Petrovo biblijsko bibliografijo, v kateri so zbrani članki, študije in druge knjige v različnih jezikih, in to od 1750 do 1967: v njej je najti tisoč tristo deset referenc.

Viri

Za proučevanje Petra, tega, kar predstavlja, in njegove vloge so zgodovinarju na voljo štirje evangelijski in Apostolska dela, kajpak z vsemi tej zvrsti pripadajočimi omejitvami. Evangeliji so bili napisani, da bi pričali o »dogodju Jezusa Kristusa«, ^{h14} o njegovem vstajenju in oznanjanju vere, upanja in usmiljenja. Pogled Nove zaveze je na eni strani zavezan »zgodovinskemu« sporočilu – dogodke opisuje tako, kot so se zgodili – in na drugi želji po čim zvestejšem prenosu Kristusovega sporočila. O tem pričajo prve vrstice Lukovega besedila: »Ker so že mnogi poskušali urediti poročilo o dogodkih, ki so se zgodili med nami (...), sem sklenil tudi jaz, ko sem vse od začetka natančno poizvedel, tebi, nadvse odlični Teofil, vse po vrsti popisati, da spoznaš zanesljivost naukov, o katerih si bil poučen.«¹⁵ Marko svoje besedilo začenja z naslednjimi besedami: »Začetek evangelija Jezusa Kristusa, Božjega Sina.«¹⁶ In nazadnje Janez v zadnjih vrsticah svojega evangelija zapiše: »Jezus pa je storil še veliko drugega. Če bi to popisali drugo za drugim, mislim, da ves svet ne bi mogel obseči knjig, ki bi bile napisane.«¹⁷ Evangeliji torej pri-
našajo tako stvarno pripoved kot »besedo« oziroma »sporočilo« (Kerygmo), ki ga je treba oznaniti: sporočilo o Kristusovi smrti in vstajenju, se pravi, sporočilo o smrti in vstajenju »mesije« (v hebrejščini), njega, »ki ga je mazilil sam Bog«.¹⁸ Peter potemtaka ni osrednja oseba te pripovedi, daleč od tega, čeprav v različnih besedilih zavzema posebno mesto in igra prav posebno vlogo. »Njegovo mesto,« piše Pierre Gibert, »je vselej podrejeno Jezusu, od katerega je povsem odvisen tako glede navzočnosti kot glede vloge in usode, ki sta ga doleteli.«¹⁹ Vsekakor ostaja ključna figura poleg svetega Janeza, ki naj bi po cerkvenem izro-

^h Izraz je vzet iz del papeža Benedikta XVI. Glej zlasti *Deus Caritas Est*: »Na začetku občutka, da človek pripada krščanstvu, ni kakšna etična odločitev ali velika ideja, marveč srečanje z dogodjem, z Osebo, ki življenju odpre novo obzorje in mu s tem da ključno usmeritev.«

čilu veljal za »najljubšega učenca«. Evangeliji potemtakem niso zgodovinska besedila v današnjem pomenu besede, marveč bolj zgodbe, če ponovimo za Brunom Bioulom, »pripovedi, povzetki kateheze, pričevanja o Božjem utelešenju, vstajenju in oznanjenju (...) Zato stoji zgodovinar pred težko nalogo, da ugotovi, kaj pripada verski in kaj zgodovinski resnici.«²⁰

Evangelijem in Apostolskim delom se pridružujejo še druga besedila: Petrovo ime je tako povezano z dvema Poslanicama, v svojih Pismih ga večkrat omenja tudi sveti Pavel. Najdemo ga tudi v tako imenovanih apokrifnih spisih, ki ne sodijo v apostolsko izročilo.²¹ In četudi jih Cerkev ne priznava, nam veliko povedo o Petrovi »recepcciji«, o njegovih predstavitvah v različnih krščanskih skupnostih od Sirije do Rima.²² Bila bi velika napaka, ko bi jih v celoti zavrnil, kakor jih tudi ne gre *a contrario* postavljati na isto raven s tako imenovanimi kanonskimi besedili, se pravi besedili, ki jih je sprejela prvotna Cerkev. Še zlasti, ker so tudi apokrifi močno zaznamovali umetnost: Petrovo križanje z glavo navzdol, denimo, izvira iz *Petrovih dejanj*.²³ Treba pa je upoštevati tudi nekatera druga besedila v literaturi cerkvenih očetov, kot so, na primer, *Pismo Korinčanom* Klementa Rimskega in *Izaijev vnebohod* anonimnega pisca s konca I. stoletja, *Pismo Rimljanom* Ignacija iz Antiohije (začetek II. stoletja) ali *Gajevo pismo* (konec II. stoletja) v *Cerkveni zgodovini* Evzebiju iz Cezareje. Seznam cerkvenih očetov, ki govorijo o prvem med apostoli, je dolg in sega vse do Leona Velikega v V. stoletju, ki se je pri opravljanju službe Petrovega naslednika močno navdihoval pri rimskih vladarskih vzorih.²⁴ Poleg krščanskih je treba ne nazadnje omeniti tudi judovske (Jožef Flavij, Filon Aleksandrijski ...) in politeistične vire (Plinij Mlajši, Svetonij ...).

Ne zaostaja niti arheologija: številna izkopavanja, ki so se jih od XIX. stoletja lotili v Galileji, Judeji pa tudi v Rimu, so potrdila marsikatero spoznanje o Petrovem življenju. In naposled, zgodovinarjevo delo osvetluje tudi umetnost: medalje, dragulji in svetilke pa tudi liturgični predmeti (čase oziroma kupe), slike

v katakombah in na sarkofagih nam pomagajo bolje razumeti Petrovo mesto v krščanstvu prvih stoletij. Obnoviti življenjsko pot Simona Petra in njegovo podobo v prvih letih krščanstva torej ni nemogoča naloga, navkljub vsem temnim lisam in vrzelim, ki še obstajajo.

Nov pogled?

Zgodovinske raziskave v zadnjih tridesetih letih so krepko osvežile naš pogled na to obdobje. Družbena in gospodarska zgodovina Palestine v I. stoletju, denimo, prinaša dragocene podatke o Petrovem življenjskem okolju. Izvirno delo Gerda Theissna nam je v jasnejši luči pokazalo judovsko družbo v I. stoletju, nam predstavilo tedanje ljudi in način, kako je Jezusovo sporočilo razburkalo družbo. Marie-Françoise Baslez, Simon Claude Mimouni, Pierre Maraval, Jean-Marie Salamito in številni drugi zgodovinarji so nam odprli nov pogled na zgodovino prvotnega krščanstva. In kaj reči o eksegezi? Po znameniti knjigi *Sveti Peter, učenec, apostol in mučenec* Oscarja Cullmanna, ki je izšla leta 1952, je bilo še veliko del posvečenih svetemu Petru. Pred nedavnim so nam Régis Burnet, Marc Rastoin pa tudi Jean-Philippe Fabre pokazali, da razumevanje Petrovega mesta v Novi zavezi še zdaleč ni zaprto poglavje, kaj šele, da bi bila izrečena že zadnja beseda. Omenimo še nekoliko starejša, čeprav nič manj pomembna dela Christiana Grappeja ali Raymonda E. Browna. Teologinja Chantal Reynier je na drugi strani napisala delo o biblijskem svetu in o tem, kako ga razumeti. In ne nazadnje so dela Klause Schatza, Rudolfa Pescha in Rolanda Minneratha dodala svoj kamenček k razumevanju ekleziologije. Z izjemo teh zadnjih primerov bomo navajali samo frankofonske avtorje, zavedajoč se, da se tovrstna raziskava ne more izogniti tujim piscem, katerih naštevanje na tem mestu pa bi bilo precej dolgočasno. Bralca zato napotujemo na bibliografijo na koncu knjige.

4

»Iz vodá smrti«

»Barko je res iznašla želja po dobičku, zgradila in stesala obrtnikova modrost, vendar pa za krmilo drži tvoja previdnost, Oče, saj si ti odprl pot tudi čez morje, varno stezo med valovi. S tem si dal vedeti, da lahko rešuješ iz vsega (...).«

Knjiga modrosti 14,2-4

»(Jezus) razpenja svojo mrežo nad morjem stoletij, nad neizmernim, globokim, vihnim in večno razburkanim morjem.«

Bossuet, Hvalnica svetega Andreja

Zgodba o čudežnem ribolovu, kakor nam jo pripoveduje Luka, nas vabi, da se vsaj za poglavje zadržimo pri simbolnem pomenu morja in ribištva v evangelijih. Sodeč po biblijskih besedilih sta tako morje kot ribolov temeljito prepojila krščanstvo od začetkov do danes. Naj na kratko naštejemo nekaj primerov.

Zgodovinsko gledano so ribo v krščansko simboliko prvi vpisali kristjani iz Sirije.²³⁴ Teolog Tertulijan na samem začetku III. stoletja o pravkar krščenih kristjanih pravi: »Mi, majhne ribe, se kot naša Riba Jezus Kristus rojevamo v vodi in rešitev za nas je samo v vodi.«²³⁵ Papež Gregor Véliki (VI. stol.) v svojih homilijah vidi Tiberijsko jezero kot metaforo sveta. Cerkev seveda predstavlja barka, ki navzlic sovražnim naravnim elementom in nasprotnim silam »jemlje ljudi na krov«. Toda mreže, ki se pojavijo v epizodi čudežnega ribolova, kažejo, da so nekateri ljudje rešeni, nekateri – pa čeprav pripadajo Cerkvi – pa niso.²³⁶

Sicer pa Gregor, ko v svojih *Moralijah o Jobu* opisuje življenje, uporabi z morjem povezan izraz: življenje vidi kot brodolom. Ko se namreč pred posvetnim življenjem in oblastnimi dolžnostmi umakne v samostan, zapiše: »Izognil sem se brodolomu življenja.« Na podoben odmev naletimo veliko kasneje pri cistercijancu Aelredu iz Riélvaulxa, ki v XII. stoletju morje primerja s stoletjem. Tam se ubogi ribiči utapljajo, rešijo pa jih pristaši meniškega življenja.²³⁷ V XVII. stoletju Bossuet v svoji *Hvalnici svetega Andreja* v ribiških mrežah vidi rešilni pripomoček, ki človeka varuje pred prazno svobodo: mreže namreč simbolizirajo Božjo besedo. Morje pa, *a contrario*, opisuje kot močno vzburkanost, nenehno spremenljivo, obračajoče se po vetru: »Prisluhnite temu bučanju sveta, temu hrumenju, temu večnemu vrvenju; pogledajte to nenehno gibanje, to stalno vznemirjenje, te v prazno butajoče valove, ki kar na lepem omagajo in za njimi ostane le pena.«²³⁸

Tudi Benedikt XVI. je, ko je med ustolitveno mašo svojega pontifikata komentiral papeške simbole, uporabil prispodobo mreže in ribe:

Tudi danes so Cerkev in nasledniki apostolov povabljeni, naj se podajo na ocean zgodovine in vržejo mreže, da bodo pridobili ljudi za Kristusa – za Boga, za Kristusa, za resnično življenje. Cerkveni očetje so tej izjemni nalogi namenili prav

*posebno pozornost. Takole pravijo: za ribo, ki je ustvarjena za življenje v vodi, zapustiti vodo pomeni smrt. Ugrabljena je iz svojega življenjskega elementa, da bi služila za hrano človeku. V poslanstvu ribiča ljudi pa se godi ravno nasprotno. Ljudje živimo odtujeni, v slanih vodah trpljenja in smrti; v oceanu temè, brez luči. Mreža evangelija pa nas potegne iz vodá smrti in nas vpelje v žar Božje luči, v resnično življenje. Takšno je poslanstvo ribiča, ki lovi ljudi.*²³⁹

V besedah papeža teologa se skriva ves paradoks krščanstva: če hočemo doseči večno življenje, se moramo – po Kristusovem vzoru – svojemu življenju odreči in ga ponuditi v dar. Kakor ribe, ki v Lukovem evangeliju pridejo iz najglobljih vodá.

Dvoumen simbol

A vrnimo se k biblijskim izvirom. Riba v Stari zavezi ni samo protislovna žival, kot jo opisuje nekdanji papež, ampak tudi močno dvoumen simbol. Je znamenje blagoslova in prekletstva hkrati. Jona, ki ne uboga Boga in se mu postavlja po robu, se znajde sredi viharja, ki ga je sprožila Božja jeza. Mornarji ga vržejo v morje, požre ga velikanska riba, ki spominja na Leviatana iz Jobove knjige ali na zver iz Razodetja: »Z upiranjem Božjemu ukazu,« piše Guillaume de Tanoüarn, »se je Jona na neki način izročil Pošasti, ki ga je gladko pogoltnila.«²⁴⁰ Toda Jona začne tako vroče moliti in izpovedovati svojo vero, da ga riba izpljune na kopno.²⁴¹ Stvor, ki predstavlja Satana, mora »dušo vrniti zaradi njenega skrajno plemenitega vedênja.«²⁴² Malo pred Kristusovim pasijonom Peter zasliši glas: »Simon, Simon! Glej, Satan vas je zahteval, da bi vas presejal kakor pšeno. Jaz pa sem molil zate, da ne opeša tvoja vera.«²⁴³ Osebi lahko poistovetimo med seboj: tako kot se Jona Bogu postavlja po robu in se odreka svojemu poslanstvu, Peter trikrat zataji

Kristusa in priseže, da ni njegov učenec ... A na koncu vera v Boga reši oba.

Poleg tega, da je simbol prekletstva, pa je riba povezana tudi z vstajenjem.²⁴⁴ V evangelijih in tudi kasneje v krščanskem izročilu čas, ki ga Jona preživi v trebuhu zveri (trije dnevi in tri noči), pogosto primerjajo s Kristusovim spustom v pekel, v bivališče mrtvih, da bi ti »slišali glas Božjega Sina, in kateri ga bodo slišali, bodo živeli«. ²⁴⁵ Tretji dan Kristus vstane od mrtvih ... V hebrejski umetnosti to vstajenje simbolizira riba. Judovskega vernika včasih primerjajo z majhno ribo. ²⁴⁶ V Stari zavezi velja z ribami bogata voda za živo vodo. ²⁴⁷ Tako, denimo, v knjigi preroka Ezekiela iz templja vre studenec, ki se izliva v morje, »tako da voda postane spet zdrava. Vsa živa bitja, ki tam mrgolijo, bodo oživila, kamorkoli bo prišla reka. Rib bo silno veliko, zakaj, kamorkoli bo prišla reka, bo vse oživel.« Nazadnje Ezekiel opisuje še ribiče na bregovih in njihove razpete mreže²⁴⁸ ... Pri preroku Habakuku ribolov ponazarja nepri- merno vedénje ljudi, ki jih predstavljajo »ribe v morju«, in kazen zanj. ²⁴⁹ V Jeremijevi knjigi pa ribolov simbolizira Gospodovo sodbo: »Glej, poslal bom veliko ribičev, govori Gospod, da jih polovijo (...) njihova krivda ni prikrita mojim očem.«²⁵⁰ Tudi v Novi zavezi ribe predstavljajo človeške duše. V Matejevem evangeliju Jezus primerja nebeško kraljestvo z mrežo, »ki jo vržejo v morje in zajame ribe vseh vrst«. ²⁵¹ Naloga ribičev pa je, da med njimi izberejo dobre in zavržejo slabe. Naj se navežemo še na neki drug odlomek iz evangelijev, tokrat že po vstajenju: »Katerim grehe odpustite, so jim odpuščeni; katerim jih zadržite, so jim zadržani.«²⁵² Stavek, ki ureja eno temeljnih polnomočij Cerkve: pravico odpuščanja grehov. Tu lahko potegnemo vzporednico med ribiči, ki odbirajo, kar je dobrega, s prizorom raztrgane mreže med čudežnim ribolovom: v prvem primeru gre za silo, ki lahko odstrani ali zadrži sledove greha; v drugem primeru pa – če povzamemo prisposodbo papeža Gregorja Vélikega – nekatere ribe izpadejo iz mreže brez »zunanjega« posega.

Kot da bi grehi te »slabe ribe« sami po sebi izključevali iz skupnosti, ki jo predstavlja mreža.

Judovskemu izročilu, evangelijskim spisom in prvotnemu krščanstvu so torej skupni simboli ribe in morje. Mreža nastopa kot simbol uspešnega apostolskega delovanja, saj ribolov čudežno prinaša bogate sadove^{a253} – čeravno je mreža »prisposodba zelo negotovega izida, pač glede na to, ali bo morje po svoji muhasti volji darovalo sad ali ne«. ²⁵⁴ Tesno, čeprav ne izključno, so ti simboli povezani z osebnostjo Simona Petra, čigar vloga vodje apostolov bo prišla na dan šele tik pred Kristusovim pasijonom. Vendar pa je bil uspeh čudežnega ribolova mogoč šele po posredovanju Kristusove besede. Jezus je na Tiberijskem jezeru Petru naložil poslanstvo šele po tem, ko je ta stopil v njegovo službo: »Simon sam od sebe ne stori ničesar; za uspeh svojega ulova se mora zahvaliti Jezusovi pomoči.«²⁵⁵ V tem Lukovem odlomku je Petrov izjemni status še posebej izpostavljen, saj Kristus prav njemu svetuje, naj zapljuje v globlje vode, čeravno pri podvigu potem sodelujejo tudi drugi apostoli. Peter torej ne lovi sam ... Ko pri Marku in Mateju Jezus reče: »Hodita za menoj in naredil vaju bom za ribiča ljudi!«, ²⁵⁶ se ne obrača neposredno na Petra, temveč na vse apostole. Kakorkoli že: ko Luka opisuje, kako Jezus nagovarja zgolj Petra, že misli na prvenstveno vlogo, ki mu jo bo med dvanajsterico namenil v Apostolskih delih.

Vihar

V epizodi čudežnega ribolova morje – tako kot je dejal Benedikt XVI. – simbolizira brezno in temo. Je tako rekoč parabola smrti. Zato v Razodetju »morja ni bilo več« in se obnovi

^a Obstaja še vrsta drugih simbolov in povezav. Pomislimo samo na vez med kruhom in ribo, ki ji lahko sledimo v vseh evangelijih. Pri prvih kristjanih grška beseda *ichthus* pomeni ribo in predstavlja akronim za »Jezus Kristus, Sin Boga odrešenika«.

»kakor stekleno morje, podobno kristalu«. ²⁵⁷ Branje Stare zaveze nam razodene, da Izraelci niso ljudstvo ribičev, ampak ljudstvo, ki prihaja iz puščave, iščoč plodno zemljo. Ne spoznajo se ne na morjeplovstvo ne na pomorsko trgovino. Morske pustolovščine se jim zdijo skrajno nevarne, saj razkrivajo vso človekovo krhkost vpričo neznanskega stvarstva. Biblicistka Chantal Reynier pravi, da »Judje (...) radi popisujejo grozo, ki jim jo dramijo vode; zaradi strahu, ki jim ga vzbuja, vidijo v morju simbol nesreče in smrti, ki se jima človek sam ne more izogniti.« ²⁵⁸ In dodaja: »Morje, po katerem Judje le redko plovejo, je v njihovih očeh prostor za Boga in ne za ljudi.« ²⁵⁹ Nepredvidljive lastnosti, neizmernost in globina morja jim vzbuja strah. Jonova usoda nam jasno govori o tem. Toda morje je tudi simbol Božje rešiteljske moči. O tem pripoveduje znamenita izkušnja Izraelcev, ko zbežijo iz Egipta in se s prečkanjem Rdečega morja izmaknejo faraonovi vojski. Bog vlada nad naravnimi silami in samo on lahko »človeka zaščiti pred navalom vodá«. Njegovo gospostvo nad naravnimi silami je potemtakem »izraz njegove ljubezni«, njegove rešiteljske moči ali celo odpuščanja. ²⁶⁰ V nekem drugem besedilu Stare zaveze, v Psalmu 106, lahko preberemo:

V svoji stiski so vpili h Gospodu, iz njihovih tesnob jih je izpeljal. Vihar je spremenil v tišino, utihnili so valovi. Razveselili so se, da so se pomirili, vodil jih je v pristanišče po njihovi želji. ²⁶¹

Čeprav to nikakor ni edina Božja »zmaga« nad vodami v knjigi Psalmov, ²⁶² pa se gornji odlomek, ki sega v čas več stoletij pred Kristusom, ²⁶³ odlikuje z napovedjo neke druge, zelo znane epizode v Novi zavezi: epizode z utišanim viharjem. Peter tam resda ni posebej omenjen, vendar o njegovi navzočnosti v tem ključnem trenutku ne gre dvomiti. Epizodo pripovedujejo sinoptični evangeliji. Predstava viharja na jezeru z vsega 200 kvadratnimi kilometri površine sicer poraja marsikatero vprašanje. Vendar se pod vplivom vzhodnih in južnih vetrov

zlahka ulije dež, valovi naglo razburkajo mirno in gladko jezersko gladino. Dom Bieber, ki je na prehodu iz XIX. v XX. stoletje v teh krajih preživel skoraj sedemnajst let, piše: »Pozimi, še posebej na začetku deževnega obdobja, prevladujejo vzhodni vetrovi, ki včasih pihajo s tolikšno močjo, da je celo s severne obale videti orjaške valove, kako butajo ob zidove hiš v Tiberiadi.«²⁶⁴ Najbolj presenetljivo je, kako hitro lahko privrši vihar, še zlasti na severnem delu, ki ga režejo ozke doline, skozi katere vlečejo vetrovi, ki drevijo proti jezeru. Bieberjev sodobnik zoolog Louis Loret pa piše, da »je potrebna skrajna previdnost, kadar pluješ po tem zahrbtnem jezeru, na katerem lahko zračni vrtinci z neverjetno hitrostjo na lepem preženejo krotko spokojnost in v vsega nekaj minutah dvignejo strahovito visoke valove.«²⁶⁵

Pripoved o utišanem viharju najdemo v vseh sinoptičnih evangelijih.²⁶⁶ Zadržali se bomo predvsem ob Markovi pripovedi, ki morju odmerja največ prostora.^b Kot je popisano že večkrat v evangelijih, Jezus, potem ko je nekaj časa pridigal množicam, ki vse bolj pritiskajo nanj, terja, naj gredo »na drugi breg«. Prizor se odvija proti koncu dneva, ko se spušča večer. Marko pove, da je bilo zbranih več čolnov, Luka in Matej omenjata samo enega. Jezus zaspi, dvigne se vihar: »Nastal je velik vihar in valovi so pljuskali v čoln, tako da je bil že poln vode.«²⁶⁷ Že v prvem poglavju smo videli, da so imele barke apostolov zelo nizek ugrez. S tem so pridobile na gibljivosti, a hkrati izgubile pri varnosti, saj je voda lahko čoln zelo hitro zalila. In v tej stiski apostoli zagledajo Jezusa, kako blaženo spi »na blazini«, ^c prav na krmi, pod katero so hranili mreže in obtežilne vreče. Na smrt preplašeni se odločijo, da ga bodo zbudili, in skoraj zahtevajo od njega: »Učitelj, ti ni mar, da smo izgubljeni?«^d Jezus se prebudi,

^b Klic učencem, ozdravitev ob jezeru, utišani vihar, hoja po vodi ...

^c Po mnenju raziskovalcev je bila ta »blazina« le vreča s peskom, ki je služila za obtežitev.

^d Besede so Markove. Matej in Luka se zadovoljita le s preplahom in klicem na pomoč: »Izgubljeni smo!«

zagrozi vetru in reče jezeru: »Utihni! Molči!« Jezero se umiri in se vrne v blago spokojnost. Potem se Jezus obrne k učencem in jih vpraša: »Kaj ste strahopetni? Ali še nimate vere?«²⁶⁸ Učence vpričo čudežnega dejanja »prevzame velik strah«, vprašajo se: »Kdo neki je ta, da sta mu pokorna celo veter in jezero?«

To je edini trenutek v evangelijih, ko Jezus apostole reši iz zagatnega položaja, ki so ga povzročile naravne sile. Ves opis dogajanja se osredotoča samo na osebe: pripovedovalci sploh ne opisujejo podrobnosti viharja, niti se ne zadržujejo pri dramatični situaciji.²⁶⁹ Niti kančka prostora ne odmerijo fantastičnim podobam, ki jih budi razburkano jezero: poudarjajo samo strah in grozo, krhkost in nemoč apostolov, kakor tudi njihovo mlačno vero. Jezus je na krmi, stoji nekako ob strani dogajanja, apostoli so zbrani na kljunu. Spanec in kajpak tudi molk še poudarjata njegovo odmaknjenost. Z eno besedo: Jezus je odsoten. Dejstvo, da se učenci v stiski obrnejo nanj, paradoksalno razkrija njihovo tiho pričakovanje. Vendar ne gre toliko za zaupanje kot za neučakanost in nemir vpričo nevarnosti. Ko se zbudi, Jezus s svojo besedo znova prinese mir. Ne gre za prošnjo, pač pa za ukaz, ki ga mesija izda naravnim silam. Takšna moč v Stari zavezi pripada samo Bogu. Obenem pa Jezus apostolom očita pomanjkanje vere: z izpraševanjem jih »prisili, da ponotranjijo dogajanje in v (viharju) prepoznajo, kakšen je v naravi odnos med človekom in Bogom«. ²⁷⁰ S teološkega vidika epizoda z utišanim viharjem opozarja na zaupanje, ki naj ga ima človek v Boga kljub njegovemu molku vpričo smrti, ki jo predstavljajo valovi: »Z vero v Kristusa Gospoda se vernik nauči jemati nase življenjsko tveganje, ki ga simbolično ponazarja vihar.«²⁷¹

Strah ga je bilo ...

Poleg zadnjega poglavja Janezovega evangelija, ki govori o čudežnem ribolovu in h kateremu se bomo še vrnili, je zadnja

jezerska epizoda v evangelijih pripoved o hoji po vodi. Tega dogodka pri Luku ne najdemo, lahko pa o njem beremo pri Marku, Mateju in Janezu. A med njimi samo Matej osrednjo vlogo dodeljuje Petru. Epizoda znotraj širšega cikla, ki se pne vse do znamenite Petrove izpovedi vere, časovno neposredno sledi prvi pomnožitvi kruha.²⁷²

Po pridigi pred množico Jezus vnovič ukaže apostolom, naj odplujejo na drugi breg – pri tem pa ni čisto jasno, ali gredo v Betsajdo, kakih 5 kilometrov vzhodno od Kafarnauma, ali od tam prihajajo.^e Znova smo ob koncu dneva: spustil se je večer. Zdi se, da bi se Jezus rad umaknil pred množico, ki nenehno pritiska nanj, zato »prisili učence, da se vkrcajo na barko«. Čemú ta prisila? Je res kriva množica? Tega ne vemo. Vendar se Jezus ne vkrca na barko skupaj z učenci, ampak se prostovoljno izdvoji in se umakne na goro, da bi molil. Marko piše:

Proti večeru je bil čoln sredi jezera, on sam pa na kopnem. Videl je, kako se mučijo z veslanjem, kajti veter jim je bil nasproten. Okrog četrte nočne straže je šel k njim tako, da je hodil po jezeru. Hotel je iti mimo njih, toda videli so, da hodi po jezeru. Mislili so, da je prikazen in so zavpili. Vsi so ga namreč zagledali in se prestrašili. On pa je takoj začel govoriti z njimi. Dejal jim je: »Bodite pogumni! Jaz sem. Ne bojte se!«²⁷³

V tem odlomku imajo apostoli hude težave, kako naj prečkajo jezero, da bi prišli na drugi breg. Jasno nam je, da je obala daleč proč, čeravno ne moremo natanko oceniti, kolikšna je v resnici oddaljenost. Janez govori o »25 do 30 stadijih«, vendar se razdalja od pisca do pisca razlikuje.²⁷⁴ Razdalja navsezadnje niti ni pomembna: ključna je stiska, v kateri so se znašli apostoli. Čas naglo beži, zakaj četrta straža, ki jo omenjata Marko

^e Janezova in Markova pripoved si glede tega nasprotujeta.

KAZALO

<i>Uvod: Očitnost in skrivnost</i>	30
--	----

PRVI DEL GALILEJA

Ribič v Galileji	21
Kaj je čakalo Petra?	39
Srečanje in poklicanost	53
»Iz vodá smrti«	63
Ti si Peter	75

DRUGI DEL JERUZALEM IN VSI NARODI

Umivalnik, obljuba in laž	93
Lučaj kamna, meč in petelin	105
Kamen se kotali	117
Poslanstvo in občestvo	131
Prevrat, kompromis in razprtija	149

TRETJI DEL RIM

Peter v Rimu	167
Od Marka do <i>Creda</i> : Petrova pisava?	193
Peter po Petru ali vprašanje prvenstva	205
Petrove kosti	219

ČETRTI DEL SLEDI

Naj kamni spregovorijo	245
Kamniti spomeniki	263
Dialog med Petrom in Pavlom	279
<i>Zaključek</i> : Skrivnost in očitnost	291

DODATKI

<i>Dodatek 1</i> : Kronologija Petrovega groba	301
<i>Dodatek 2</i> : Izvleček iz sporočila Pija XII. o odkritju groba svetega Petra v soboto, 23. decembra 1950	307
<i>Dodatek 3</i> : Javna avdienta papeža Pavla VI., med katero je oznanil prepoznanje relikvij svetega Petra	309
<i>Zahvale</i>	313
<i>Opombe</i>	317

Christophe Dickès

SVETI PETER

Skrivnost in očitnost

Naslov izvirnika: *Saint Pierre, Le mystère et l'évidence*

© Copyright: Perrin, 2021

Objavljeno v dogovoru s SAS Literary Agency & Associates

© za slovensko izdajo: Družina d.o.o., 2024

Vse pravice pridržane.

Prvi natis

Prevod: Jaroslav Skrušný

Urednica: dr. Tina Osterman

Jezikovni pregled: dr. Matic Pavlič

Korektura: Lejla Križanič Krk

Oblikovanje naslovnice in prelom: Pavla Bonča

Izdali in založili: Družina d.o.o.

Zanjo: Tone Rode

Naklada: 400 izvodov

Ljubljana 2024

Knjižno delo je izšlo v okviru knjižnega programa,
ki ga sofinancira Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-36sv. Peter

DICKÈS, Christophe

Sveti Peter : skrivnost in očitnost / Christophe Dickès ;
prevedel Jaroslav Skrušný. - 1. natis. - Ljubljana : Družina, 2024

ISBN 978-961-04-1141-3

COBISS.SI-ID 212860675

»Ti si Peter, Skala,
in na tej skali bom sezidal svojo Cerkev
in peklenska vrata je ne bodo
premagala.«

Pričujoča knjiga osvetljuje osupljivo življenjsko zgodbo svetega Petra, prvega med Jezusovimi apostoli in enega najpomembnejših temeljev zgodnjega krščanstva. Avtor mojstrsko združuje zgodovinske vire, teološke interpretacije in najnovejša arheološka odkritja, da bi razkril večplastnost Petrovega lika – človeka, čigar vere in značaja niso definirale le veličastne geste, temveč predvsem krhkost človeških napak. Avtor bralca popelje od skromnih začetkov ribiča iz Betsajde do njegove mučniške smrti v Rimu. Delo presega običajne hagiografske portrete, saj Dickèsu uspe uloviti tudi Petrova notranja protislovja in globoke transformacije, ki jih ponazarjajo epizode zanikanja, spreobrnjenja in končne predanosti. Kako se je mož, ki je trikrat zatajil Jezusa, spremenil v 'Skalo', steber vere? Ta paradoks prinaša vpogled v skrivnost krščanske vere, katere del vselej vznika v skrivnosti, drugi del pa v očitnosti, ki je zrasla na plečih prvih apostolov.

Nagrada za najboljšo delo
s področja zgodovine
Francoske akademije
**PRIX FRANÇOIS
MILLEPIERRES**

**ZALOŽBA
DRUŽINA**

34,90
EUR